

Predgovor

Andreja Istenič

Univerza na Primorskem
andreja.istenic@pef.upr.si

Mateja Gačnik

Univerza na Primorskem
mateja.gacnik@pef.upr.si

Barbara Horvat

Univerza na Primorskem
barbara.horvat@pef.upr.si

Mojca Kukanja Gabrijelčič

Univerza na Primorskem
mojca.k.gabrijelcic@pef.upr.si

Vanja Riccarda Kiswarday

Univerza na Primorskem
vanjariccarda.kiswarday@pef.upr.si

Maja Lebeničnik

Univerza na Primorskem
maja.lebenicnik@pef.upr.si

Maja Mezgec

Univerza na Primorskem
maja.mezgec@pef.upr.si

Marina Volk

Univerza na Primorskem
marina.volk@pef.upr.si

Pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnih procesov se oziramo v preteklost in razmišljamo o prihodnosti. Vzgoja in izobraževanje se soočata z izzivi družbeno-ekonomskih razmer, vsakokratnih politik in predvidevanja usposobljenosti mladih po končanem šolanju. V pričujoči znanstveni monografiji osvetljujemo vzgojno-izobraževalne probleme v soočanju perspektiv preteklosti in prihodnosti. Sprašujemo se, kako sta bila, sta in bosta pojmovana vzgoja in izobraževanje za uspešno učenje in spodbujanje razvoja v hitro napredujočem tehnološkem svetu. Teoretske tradicije se gradijo v različnih pojmovnih okvirih, ki jim omogočajo opredelitev temeljnih smotrov in načel. Sobivanje disciplin v šolskem polju spodbuja plodno razpravo in nove poglede. S prispevki v monografiji raziskovalci problemski prostor odpirajo razpravi s predstavijo raziskovalnih problemov v luči preteklosti in prihodnosti. Monografija vsebuje poglobljene prispevke z različnih perspektiv in z različnimi teoretskimi podlagami, ki osvetlujejo mnogoterost šolskega polja, ravni vzgoje in izobraževanja, deležnike, procese, produkte in dosežke, ki sestavljajo izzive v raziskovanju v izobraževanju.

Avtorji so prispevke predstavili v okviru področij izobraževanja in usposabljanja učiteljev, psihologije, specialnih didaktik ter vzgoje in izobraževanja učencev s posebnimi potrebami. *Petra Dolenc* obravnava rezilientnost v povezavi s pristopi k podpori le-te, saj je negovanje rezilientnosti in pozornosti ključno pri preprečevanju psihološke stiske ter izgorelosti učiteljev. Razvojni pogled na socialno-čustvene kompetence predstavlja *Mateja Šepič*; avtorica

opozori na vlogo učiteljevih socialno-čustvenih kompetenc tako pri delu z učenci v razredu kot tudi pri lastnem osebnem in profesionalnem razvoju. *Maja Rejc in Vanja Riccarda Kiswarday* obravnavata vlogo inkluzivnega pedagoga in njegove kompetence za delo z različnimi skupinami otrok s posebnimi potrebami, med katerimi so pomembne kompetence za delo z otroki z avtizmom. *Mateja Gačnik in Andreja Istenič* obravnavata pojav jecljanja, ki ga zgodovinskorazvojno orišeta kot podlago empiričnim izsledkom anketne raziskave med slovenskimi logopedi. V monografiji je predstavljen prispevek *Tine Lekan Kraševac* o razvoju koncepta informacijske pismenosti v preseku disciplin, med sociologijo, bibliotekarstvom, psihologijo in umetno inteligenco. *Violeta Rosanda in Andreja Istenič* obravnavata robotsko izobraževalno tehnologijo kot radikalno inovacijo, ki prinaša značilnosti, ki jih predhodne izobraževalne tehnologije niso imele; podpora umetne inteligence socialnim robotom namreč omogoča nastopanje v vlogi človekovega interakcijskega partnerja v zasebnem in javnem življenju. *Vanja Riccarda Kiswarday* odpira temo inkluzije ter preteklih in vizionarskih pogledov na področje inkluzije v povezavi z izobraževanjem ter usposabljanjem pedagoških delavcev in predstavlja ugotovitve raziskave o temah, ki so si jih študenti inkluzivne pedagogike izbirali za raziskovanje v okviru zaključnih del. *Moris Baša in Maja Hmelak* predstavljata izsledke različnih domačih in tujih avtorjev, ki so v zadnjih desetletjih raziskovali razloge o izbiri pedagoškega poklica, in ugotovitve empirične raziskave o razlogih slovenskih študentov za izbiro študijskega programa predšolske vzgoje. *Andreja Kozmus in Mateja Pšunder* analizirata zadovoljstvo učiteljev v obalno-kraški in pomurski statistični regiji glede na medkulturne ter jezikovne različnosti s primerjavo obdobja pred in po pandemiji. *Andreja Klančar in Aleksander Janeš* predstavljata mnenja bodočih učiteljev o njihovih digitalnih kompetencah in njihov odnos do uporabe digitalnih tehnologij v izobraževanju ter vlogo teh dejavnikov pri uporabi digitalnih tehnologij pri njihovem prihodnjem pedagoškem delu. *Polonca Pangrčič, Maruška Željeznov Seničar in Mojca Kukanja Gabrijelčič* zgodovinskorazvojno analizirajo fenomen nadarjenosti z njegovo umestitvijo v slovenski prostor in opredelitvijo potreb za nadaljnji razvoj področja; predstavijo pomen empiričnih in teoretičnih dognanj na področju izobraževanja nadarjenih učencev, ki spodbujajo nove vpoglede v pedagoško znanost in bogatijo inkluzivno pedagoško prakso. *Janez Drobnič in Katarina Česnik* analizirata bibliografijo integracije in inkluzije kot odslíkavo družbene realnosti, ki omogoča podlage za vodenje politike, izboljšavo vzgojno-izobraževalnih sistemov, raziskovalnih usmeritev. *Katja Kokol* skozi lupo načela pravičnosti razvojnizgodovinsko obravnava vključevanje otrok s posebnimi potrebami v izobraževanje.

Marianna Gergely zgodovinskorazvojno analizira slovenska učbeniška besedila v biologiji od leta 1881 do danes; obravnava razlike v uporabi semiotskih kodov v večkodnih učbeniških besedilih ter premike v koherenci, sporočilnosti in kompoziciji. *Janja Batič in Primož Krašna* preučujeta stališča likovnih pedagogov do poklica; področje likovnega izobraževanja predstavita v zgodovinskorazvojnem okviru in izpostavita ključne vidike trenutnih družbeno-kulturnih razmer ter izzivov, s katerimi se srečujejo učitelji likovne umetnosti. *Barbara Baloh in Eda Birsa* predstavljata izsledke akcijske raziskave medpredmetnega poučevanja ustvarjalnega pripovedovanja in likovne umetnosti ter ga orišeta z vidika inovativnosti. *Alenka Andrejašič* predstavlja zgodovinski pregled povratne informacije skozi prizmo teorij, izhajajoč iz behaviorizma, kognitivizma in konstruktivizma; pregled zaključuje z izzivi sodobne tehnologije, denimo umetne inteligence, ki spreminja naravo družbenih procesov. *Sara Brezigar in Alenka Verša* predstavljata razvoj slovenskega šolstva v Italiji in razmislek o njegovih izzivih ter razvojnih perspektivah. Na podlagi modela kulturne reprodukcije in modela koncentričnih krogov slovensko skupnost v Italiji umeščata v družbeni in teoretični kontekst. *Samantha Sever in Joca Zurc* skozi anketno raziskavo analizirata stanje gibalne aktivnosti učenek ter učencev v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole v času epidemije ter zastavljata izhodišča za prihodnja načrtovanja na tem področju. *Matej Plevnik, Anja Bukovšek Irena Kleibencetl in Milan Hosta* obravnavajo pomen gibalne dejavnosti zaposlenih v predšolski vzgoji in program krepitve zdravja ter skrbi za lastno zdravje tudi na tem področju. *Goran Šekeljčič in Goran Marković* analizirata raven osnovnih gibalnih sposobnosti pri skupini športnih študentov drugega letnika Pedagoške fakultete v Užicah; longitudinalna raziskava zajema obdobje med letoma 2015 in 2022, v katerem se je testiralo sedem generacij študentov, ugotovitve pa vodijo k razmisleku o novem konceptu športne vzgoje v šolah. *Jasmina Rejec* na področju muzejske pedagogike analizira potrebe po kombiniranem muzejskem prostoru, ki ga sestavljata neposredna fizična in virtualna realnost; opredeljuje temeljne pojme in jih orisuje v izobraževalnem procesu. *Daniel Doz, Darjo Felda in Mara Cotič* preučujejo poučevanje evklidske geometrije kot podlage matematičnemu mišljenju ter razvoju pojmov; orišejo pristop dinamične geometrije, ki je podlaga reprezentacijam realnosti in formalnemu dokazovanju. *Elenora Doz, Mara Cotič in Maria Chiara Passolunghi* v zgodovinskorazvojni perspektivi razmišljajo o strategijah reševanja aritmetičnih besedilnih nalog. *Jerneja Bone in Daniel Doz* predstavljata zgodovinski pregled uporabe geometrijskega orodja v slovenskih osnovnošolskih učbenikih za matematiko v zadnjih sto letih pri izbranih vsebinah iz geometrije.

Sanela Hudovernik obravnava vlogo analognih in interaktivnih programov dinamične geometrije pri razvoju prostorskih predstav v drugem ter tretjem razredu osnovne šole; predstavlja izsledke raziskave o stališčih učiteljev in dejavnikov, ki vplivajo na njihovo uporabo sodobnih interaktivnih programov dinamične geometrije. *Sanja Maričić, Nenad Milinković in Marija Brković* razpravljajo o izzivih poučevanja aritmetike in vlogi razumevanja znaka enakosti. *Nataša Živković* razmišlja o vlogi staršev in njihovem sodelovanju z vzgojiteljem za otrokovo uspešno zgodnje učenje matematike. *Joca Zurc in Anuška Ferligoj* zgodovinskorazvojno predstavljata integracijo kvantitativnega in kvalitativnega metodološkega pristopa, ki je postal sestavni del družboslovnih znanosti v 21. stoletju. *Ana Bardorfer, Kristina Krže, Ajda Troha in Lejla Bešić* preučujejo dejavnike psihičnega blagostanja študentov in med njimi vpliv akademskih dosežkov ter kakovostnih osebnih odnosov; avtorice podajo priporočila in usmeritve za dvig blagostanja študentov ter vizijo prihodnjih raziskav o psihičnem blagostanju. *Ana Žnidaršič in Maja Lebeničnik* obravnavata potrebo po avtonomiji v kontekstu teorije samoodločanja pri osnovnošolcih, kot jo pojmujejo učitelji; analizirali sta različne strategije pri poučevanju, ki spodbujajo učenčev samonadzor in moč samoizbire. *Nataša Zrim Martinjak* predstavlja raziskavo o povezanosti med študenti, pomenu socialnih interakcij med njimi ter interaktivni didaktični izvedbi študija kot pomembnem dejavniku spodbujanja le-te. *Maja Keršič in Andreja Kozmus* obravnavata digitalizacijo in problem ozaveščanja mladih o spremljajočih pojavih digitalizacije, usmerili sta se v spletno nasilje, njune ugotovitve pa pričajo o njegovi vsesplošni prisotnosti med mladimi; v prispevku je obravnavan odziv na spletno nasilje, predstavljene so pomembne strategije pri preprečevanju in opolnomočenju mladih na tem področju.

Monografija odpira široko polje razmišljanja o prihodnosti vzgoje in izobraževanja. Soočamo se z izzivi posodabljanja šolskih in univerzitetnih izobraževalnih programov, predvsem posodabljanja programov izobraževanja učiteljev, vzgojiteljev, pedagogov in drugih pedagoških delavcev. Tudi zato je ob soočanju perspektiv preteklosti, sedanjosti in anticipacije prihodnosti potrebno kritično razmišljanje o tem, kaj je mogoče in čemu dati prednost.